

Сорока Оксана Богданівна,
*студентка 4-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Токарева В.О.*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

Для українців поняття «шлюбного договору» не є новаторським, але в той же час, коли зарубіжні країни повністю регламентують даний інститут, наше національне законодавство, зокрема суспільство, тільки починають усвідомлювати та «використовувати», застосовувати дане значення безпосередньо у своєму житті.

Питання шлюбного договору досліджувалося та продовжує набирати популярності в багатьох наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Ч.Н. Азімов, М.В. Антокольська, Т.О. Ариванюк, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова, К.А. Казарян, О.М. Калітенко, О.С. Олійник, О.П. Письменна, О.В. Розгон, О.І. Сафончик, В.І. Труба, Г.П. Циверенко, Є.І. Фурса, та ін.

Якщо розглядати правову регламентацію шлюбного договору в Україні, то в першу чергу слід зазначити Сімейний кодекс України (далі – СК України), який надає основні характеристики даного інституту, а саме: зміст, форма, строки, особливості регулювання майнових прав та обов'язків. Але не зважаючи на це, законодавець так і не вказує саме визначення, а що ж таке є цей «шлюбний договір». І саме тут виникає певна дефініція даного поняття з точки зору різних дослідників.

Зокрема, І.В. Жилінкова визначає шлюбний договір як угоду осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу або членів подружжя про встановлення майнових прав і обов'язків подружжя, зв'язаних укладенням шлюбу, його існування або припинення [1].

Т.А. Кобзєва та Ю.О. Горбатко розглядають шлюбний договір як правочин (угоду), що укладається між нареченими або подружжям, в якому передбачаються майнові права і обов'язки подружжя, зокрема, питання, пов'язані з правом власності на рухоме та нерухоме майно, як придбане до шлюбу, так і під час шлюбу, та майно, одержане в дар чи успадковане одним із подружжя [2].

Є.І. Фурса та С.Я. Фурса вважають, що шлюбний договір – це певна особлива двостороння угода, яка має специфічний матеріальний зміст [3].

А О.М. Калітенко, зокрема у своїх наукових працях порушує питання щодо необхідності розширення предмета шлюбного договору, у зв'язку із недосконалістю законодавства [4].

Отже, враховуючи думки вчених, можна зазначити, що шлюбний договір – це правочин, який укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується, за допомогою якого подружжя або особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, врегульовують майнові відносини між собою і визначають майнові права та обов’язки як на період існування шлюбу, так і на випадок його припинення.

Перш ніж охарактеризувати це поняття детально, та надавати йому позитивну чи негативну оцінку, хотілось би зазначити статистику розлучень в Україні. Відповідно, Міністерство юстиції України оприлюднило дані Державної служби статистики за 2019 рік, в яких вказано, що кількість шлюбів у шість раз більша за розлучення, тобто розлучення ніби то складають лише 16 % від укладених шлюбів. Хоча ця цифра є дещо сумнівною, адже станом на 2017 рік кількість розлучень складала 51,6%, а у 2018 році – аж 67%! Тобто можна сказати про те, що оприлюднюючи дані за 2019 р., зовсім не було враховано розлучення через суд, на які припадає основна частина розірвань шлюбу. Отже Мін’юст не врахував розлучення через суд, а лише ті, які оформлені в РАЦСах. Крім цього, у РАЦСах реєструються лише ті розлучення, коли у подружжя немає дітей до 18 років і немає майнових суперечок. Тому можна зробити висновок, що ситуація в Україні щодо розлучень з кожним роком погіршується, змушуючи все частіше людей, які вступають у шлюб, замислитись щодо підписання шлюбного договору.

Взагалі, в українському законодавстві інститут шлюбного договору впроваджено відносно давно, але його популярність набирає обертів саме останні 2–3 роки. Відповідно до різних соціальних опитувань, значна частина українців володіють інформацією щодо існування та можливості підписання шлюбного договору, але паралельно з цим, мало хто знає правову регламентацію цього інституту.

Звертаючи увагу на СК України, можна коротко охарактеризувати шлюбний договір таким чином:

1. шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям;
2. шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов’язки. Ним можуть бути визначені майнові права та обов’язки подружжя як батьків. Але, шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми; не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені цим Кодексом, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище;

3. якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набирає чинності у день реєстрації шлюбу, якщо ж він укладений подружжям – то у день його нотаріального посвідчення;

4. у шлюбному договорі може бути встановлено як загальний строк його дії, так і строки тривалості окремих прав та обов'язків;

5. предметом шлюбного договору можуть виступати правовий режим майна, порядок користування житлом, визначення права на утримання.

6. на вимогу одного з подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання [5].

Отже, можна прийти до висновку, зокрема враховуючи думку О.І. Сафончик, що договірне регулювання шлюбних відносин перш за все спрямоване на зміцнення інституту сім'ї, дозволяє більш повно враховувати інтереси кожного із учасників шлюбних правовідносин та правовідносин, подібних до шлюбних, зменшити кількість спорів і конфліктів між ними, а у разі припинення зазначених правовідносин і розподілу майна – вирішувати спори більш цивілізованим способом [6]. І якраз тут думки більшості людей розходяться: так «шлюбний договір» – це позитивний момент чи негативний?

По-перше, укладання шлюбного договору є усталеною практикою багатьох держав, особливо США. Для них це явище рівноцінне узаконенню сімейних відносин. На відміну від українського законодавства, американське є значно розширеним, більше того, кожен штат самостійно тлумачить ті чи інші особливості укладання, дотримання шлюбного договору.

Спільною і важливою ознакою всіх законодавств є єдиний акт шлюбного договору (Uniform Prenuptial Agreement Act – UPAA), який прийняли близько 26 штатів, але кожен із них вносить свої зміни у нормативно-правову базу штату. Це єдиний акт, який служить основою для визначення питань щодо того, як та коли шлюбний договір має бути виконано.

Повертаючись назад в Україну, спостерігаючи тенденції розвитку відносин між людьми, складається певна картина сконструйованих відносин не тільки в роботі, бізнесі, але й в сім'ї. Тобто, з метою так би мовити страхування своїх матеріальних цінностей, впевненості, що в разі чогось – «моє» і «наше» буде рівномірно розділене, договір не виступає причиною в подальшому розвивати сімейні відносини на підґрунті недовіри та негативу. Просто шлюбний договір слугує механізмом врегулювання питань, що стосуються матеріальних аспектів життя подружжя або на даний момент в часі, або в майбутньому. Це стосується позитивної точки зору.

Щодо негативної, слід зазначити, що не зважаючи на модернізацію всіх сфер суспільства, інститут сім'ї завжди повинен залишатися ядром побудови міцних, надійних відносин між людьми, які вирішили поєднати своє життя. Так, укладання шлюбу – не є ще запорукою спільного, «безхмарного», подружнього життя, але якщо люди вже вирішили разом будувати своє щастя у прояві створення сім'ї, то починати сімейне життя із думкою про те, «як ми будемо ділити майно і т.д.» є досить скептичним.

Вважається, що однією із причин укладання такого договору, слугує невпевненість одного із подружжів у своєму майбутньому, матеріальному забезпеченні після розлучення, тому в першу чергу їм слід подумати над власною реалізацією в суспільстві, тобто крім сім'ї, паралельно, розвиватись як особистість, соціально адаптуватись. І тоді, можливо, сумніви щодо цього або зникнуть, або істотно зменшаться.

Отже, інститут шлюбного договору відіграє в сучасному суспільстві досить важливу роль. Україна поступово наближається до більш деталізованої систематизації норм шлюбного договору, можливо перешкодою стає саме ставлення більшості українців щодо цього, які вважають даний правочин проявом недовіри, не знаходячи об'єктивних причин його укладення [7]. Також причиною може слугувати відсутність традиції укладення шлюбних договорів, малозабезпеченість населення, нестача інформації щодо укладення шлюбних договорів, низький рівень правової культури, моральні стереотипи тощо. У всякому разі – кожен сам вирішує, що йому потрібне та, на основі законодавства, розпоряджається своїм правом, зокрема щодо укладання даного виду договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жилинкова И.В. Брачный договор: монография. Харьков: Ксилон, 2005. 173 с.
2. Кобзева Т.А., Горбатко Ю.О. Шлюбний договір як спосіб уникнення розлучень. Порівняльно-аналітичне право, 2015. № 1. 69–71 с.
3. Драгневич Л.Ю., Пульнева О.С., Фурса Є.І., Фурса С.Я. та ін. Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: наук.-практ. посіб. з інформ. додатком на лазерному носії: у 2 кн.; за заг. ред. С.Я. Фурси. Київ: Видавець Фурса С.Я. 2005. Книга 1. 896 с
4. Калітенко О. М. Щодо необхідності розширення предмета шлюбного договору: постановка проблеми. Актуальні проблеми держави і права, 2011. Вип. 58. 301-308 с.
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III (в редакції від 28.08.2018 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n504>.
6. Сафончик О.І. Шлюбні правовідносини в Україні: теорія і практика: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 451 с.
7. Римаренко І. В. Шлюбний договір в Україні: за і проти. Сучасні питання економіки і права. 2013. №1. 102-105 с.